

Tarján Tamás

6001 Kecskemét, Pf. 69

Kérdik a folyóirat szerkesztői, régi barátaim, mit jelentett, mit jelent számomra a Forrás?

Indulásakor a lap azt jelentette: fiatal vagyok, fiatalok vagyunk. Hosszas szorongást követő 1969. tavaszi fellélegzésünk, huszadik életévünk része, öröme volt a Forrás márciusi első megjelenése. Évfolyamunk 1968 őszén kezdte egyetemi tanulmányait, mi, katonaköteles fiúk hónapokig bizonytalanságban, aggodalomban a csehszlovákiai események miatt. Világnézeti kamaszkorunk folytán sokan nehezen tájékozódunk. Egy ideig órarendünk is fel-felborult, bizonyos előadásokat nem vettünk komolyan („Mire itt a vizsga, már masírozunk Prágába...”). Bár legtöbbünk katonakönyve tartalmazta a „háborúban alkalmatlan, békeidőben szakszolgálatra alkalmas” bejegyzést, attól tartottunk, hogy ama szakszolgálat utolér minket. „Maguknak sincs könnyű próbarepülésük” – hümmögte egy szolidáris tanárunk, aki – életkoránál fogva – szintén bele-belenézett katonakönyvébe.

Télen a kollokviumok (mindjárt hat) valamelyest megnyugvást hoztak, jómagam a tavasznak már azzal vágtam neki, hogy szakpármódosításra is kell készülnöm. Mivel a néprajz tanszék nem engedélyezte a háromszakosságot, a magyar-orosz szakról magyar-néprajzra orientálódtam. Amikor neszét vettem, hogy új folyóirat indul, a Forrás, a hírt „magyaros” énem az ifjú bölcsész kulturális éhségével fogadta, a választásának helyességében nem teljesen biztos reménybeli néprajzos viszont a lap inkább sejtetett, mintsem beharangozott táji-történelmi kötődésére, szociológiai irányultságára volt kíváncsi.

Az 1969. márciusi Forrással az irodalom tanulója, nem az olvasója lakott jól, s különösen nem a zöldfülű múlt- és valóságfelfedező. Viszonylag gyakorlott folyóirat-forgatóként (négy éve, másodikos gimnazista koromtól a hazai irodalmi sajtó valamennyi fontosabb termékét hónapról hónapra megvásároltam vagy vasárnap délelőttöként a központi Szabó Ervin Könyvtárban átnéztem) hökkent csodálkozással fogadtam a debütáló számot. Nemigen tudtam mit kezdeni (még fonákjáról sem) a szerkesztői koncepcióval, mely a folyóirat megjelenésének apropóját is adó tanácsköztársasági, ötvenedik évfordulós tematikába igyekezett beleágyazni (már a 12–14. oldalon) Hatvani Dániel *Szomjúság* című, Allen Ginsbergnek ajánlott, egyértelműen az *Üvöltést* mintául vevő, illetve kifordító, a szerzőtől szokatlan beat-költeményét („*Itt ülnek nemzedékem jól nevelt hősei, / ujjaik közt tartalék-vicceket morzsolgatva*”). A lapszám szembe-tűnően jelentéktelen verseket, novellákat ömlesztett a jobbak mellé (melyek között Raffai Sarolta és Falu Tamás művei szomszédossá válhattak. A két nem-

zedéknyi különbségen kívül a megformálás, a vershang is ellene szólt ennek. Bár akkoriban némely orgánumban szokásos volt az ilyesfajta duplázás, meglepett, hogy Hatvani túlírt, de kétségtelenül formátumos verskiáltványa után pár oldallal – öt költő alkotásai iktatódtak közbe – egy nyolcsoros dalsemmiséget is jegyez. Az alkalmazott betűtípusok indokolatlan váltogatása, „rángatása” sem nyert meg magának).

Tetszett viszont, hogy az új folyóirat legeslegeső közleménye valójában nem Pozsgay Imre 1919 című, inkább napilapba való vezércikke, hanem az őshonos, idős kecskeméti poéta, Sántha György „kölcsonzött” – adys – című, hasonmás-ként a borító első hajtókáján közölt verse, a *Májusi zápor után*. S nagyon tetszett, hogy a Szemle rovatban bírálatot találtam (a mából nézve sem érvénytelen, csupán utolsó bekezdésében suta írást) Tandori Dezső *Töredék Hamletnek* című kötetéről, Halász Géza Ferenc tollából. Ratkó József, Tandori, Végh Antal, Uitz Béla – nem volt épp hétköznapi névsor kritikai rovatban. Vakmerő, alkalmi összevisszaság.

Szubjektív rokonszenvemnek adott tápot, hogy névrokon szerzőre bukantam (Tarján István); az egy ideig meg is maradó (bár idegen testként ható) fotóoldalpáron Jancsó Miklós fényképeit láttam; s Nagy Piroska hangulatos szociográfiai kisesszéjének (*Hercegszántó*) le nem írt fontos adalékát „csak én tudom”: itt született a „Császár”, a labdarúgó Albert Flórián (akinek vezetéknevét, merő rajongásból, öt éve már bérmanevemként viseltem).

Sajnos zsebnaptárat csupán 1975-től vásároltam és őriztem meg, 1969-ből jegyzeteimet és naplóimat is hiába keresem. Ahhoz azonban nem szükséges napló, elég az emlékezet, hogy a legtöbb örömet egyrészt az irodalom- és művészettörténeti közlemények sora szerezte (Petőfi-, Ady-, Móricz-, Tornyai-adalékok, -levelek, az egyetemista berkekben akkor erős népszerűségnek örvendő Sinkó Ervin hangsúlyos jelenléte). Másrészt néprajzos csoporttársam, illetve tanszékvezető közleménye (ebben a sorrendben): Moldován Domokos és Ortutay Gyula kettős nyomatékú megszólalása, *Két javaslat a Magyar Parasztfestők Múzeumának alapítására Kecskeméten* címmel. (Rémlik, mintha a Forrás alakulásáról is Moldován hozta volna az első híreket. A néprajzi kabinetben oktatók és hallgatók egymásnak adták a lapszámot a „szívügyünknek” értelmezett javaslatok miatt.)

Nem felhőtlen, ám emlékezetes találkozás alapozta meg tehát kötődésemet a Forráshoz. Mint nem egy olvasmányomat, e lap füzeteit ugyancsak igyekeztem azzal is személyessé tenni, hogy számon tartottam „különös ismertetőjegyeiket”, tipográfiai sajátosságaikat. Például feltűnt-e valakinek, hogy az 1969-es nyitó évfolyam november–decemberi 5–6. száma címlapján F. Tóth Pál neve F. *Tóht Pál* nyomdahibával áll? Ez persze jelentéktelen billog – viszont ugyanettől a számtól datálódik emlékezetemben Simon Zoárd általában bokrosan, kettesével-hármasával közölt röpkritikáinak karaktere. E rövid műfaj évtizedeken át elkísért könyvszemle, „könyvbölcső” típusú tömör bírálataimban, s nem egészen az ő hatása nélkül.

Igyekszem kerülni az utólagos tallózás vagy értékelés veszélyét, mert a szisztematikus újraolvasás felőrölhetné a memóriamorzsákat. Inkább felteszem

ismét a kérdést: mit jelentett számomra a Forrás – esztendők múltán? Amikor (minden változás közepette) már világosan kirajzolódott a szerzői törzsgárda összetétele (bár „főnyereményként” később is magához vonzott a lap olyan, első pillantásra nem e hasábokon otthonos újabb írókat, mint Sándor Iván), markánsá lett arculata, s megtisztelő módon publikációs fórumomnak is tekinthettem?

Azt jelentette, hogy továbbra is fiatalok vagyunk – hiszen nemzedékünk „együtt indult” a Forrással. Nemrégiben – a friss Janikovszky Éva-díjas Nógrádi Gábort laudálva – előszóban mondtam el az alábbiakat: „*Németh László 1933-ban írott Kaffka Margit-esszéje szerint »A Nyugat megindulása körüli években nagy szereposztás folyt felénk: [...] Ady lett a Forradalom, Móricz a Nép, Babits a Hagyomány, Karinthy a Humor, Kosztolányi a Finomság, Ignotus a Szellem, Szép Ernő a Gyermekesség s így tovább«.* Kaffkának »a legkézenfekvőbb, de egyszersmind a legnehezebb szerep« jutott: a Nő szerepe.

Nem hasonlítom egykori – az ezerkilencszázhetvenes éveken átvágató-átevickélő, nyüzsgőn-bátortalanul tervezgető – baráti közösségünket ehhez a nagy generációhoz. Mi csupán amolyan hatvannyolcasok lehettünk, Párizs és Prága '68-ának Magyarországon jövőjüket kereső tanúi. Egyetemisták – ha nem is mindegyikünk – 1968-tól, pályakezdő diplomások 1973–1975 táján. Más szakmai tájakról kiegészült, főleg filosz csapatunkban a vezéregyéniség Ördögh Szilveszter volt az Író, Nógrádi Gábor a Költő, Szegvári Menyhért a Színész, a kicsit idősebb Vizi Szilveszter a Tudós, Szegvári Katalin a Televíziós, Ördögh Csilla a Néprajzos, magam a kritikus.” S munkált bennünk, szűkebb-tágabb baráti körben, a remény: esetleg együtt maradhatunk. Hol másutt, legelképzeltetőbben egy vidéki városban. Ördögh Szilveszter vagy a keramikus-néprajzos Probstner János volt az ötletgazda? – telepedjünk le hatan-nyolcan, tízen-húszan Kecskeméten! Kulturált megyeszékhely, Katona József és Kodály Zoltán városa – rohanjuk le egy intellektuális attackkal! Mintha az olyan könnyen ment volna.

A képzőművész Probstner nem hagyta annyiban. Meg is alapította 1976-ban a Kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdiót. A filmrendező Moldován Domokos, láttuk, már korábban kereste s megtalálta az utat a híres városhoz: odaajándékozta naív művészeti gyűjteményét. Mi inkább csak a saját levünkben főttünk. Minden agresszivitás nélküli tervünk – szellemi térfoglalásunk illúziója – azon nyugodott, hogy csapatunk Kecskemét összes kulturális műhelyének javára lehet. Csupa huszonéves vagy harmincas éveielejét taposó ember, mindenkinek lett volna dolga, ahogy nem csekély önbizalommal előhúztuk magunkat saját paklinkból. Irodalmárként, a könyvszakmába belekóstolt irodalomtörténész-kritikusként jöhettek számításba. Soha közelebb nem jártam a Forrás műhelyéhez – az álmodozás szintjén –, mint ebben a kissé délibábos, becsületesen nagyralátó korszakunkban. (Igazi kecskeméti kapcsolatokat az 1980–1981-es színházi évad képezte, vendég dramaturgként a társulatnál. Egyben jókora kudarcral.)

Nemhiába bír az egyébként elkoptatott *forrás* szó/cím a kezdet képzettársítáisaival: a Forrást olvasva később is megmaradt az „együtt kezdtük” derús cinkosága. A fiatalság emléke. Ugyan nem együtt kezdtük, de a kifejezés szorosabb

értelmében utóbb néha – és folyamatosan az elköteleződésben-vitában – együtt folytattuk a keveset módosuló, az értelmiségi józanságban jeleskedő szerkesztőgárdával. Egyszer végiggondoltam: ha – csak 1975-től – minden esztendőre egy, a Forrásban közreadott tanulmányt, esszét, kritikát számolok, nem feledve, hogy Reményi József Tamással közösen futott teljes évet felölelő paródiaközlésünk, akkor mintegy hatvanszor kért tőlem írást a szerkesztőség. Büszke vagyok rá. Bár 1974-ig – még nem lévén irányítószám – csak a *Postafiók* 69-et kellett a borítékra írni, ma pedig már Kápolna utca 11. a postacím, s amúgy is e-mailben jönnek-mennek a levelek, küldemények, a folyóirat számomra összenőtt ezzel a címmel: 6001 Kecskemét, Pf. 69.

Próbarepülés, fiatalság, 1969.